

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(individual Study)

การร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖
กับหลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย พลตรี สุเมธ พรหมตรุษ
รหัส ๖๔๐๙๔๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ กับหลักประชาธิปไตย

พลตรี สุเมธ พรหมตรุษ^๑

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานทหารถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศมาอย่างช้านานนับตั้งแต่มีรัฐถือกำเนิดขึ้นมาในโลก โดยทหารจะเป็นผู้ปกป้องอธิปไตยของประเทศจากอริราชศัตรู อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานของรัฐที่สำคัญหน่วยหนึ่งในการช่วยพัฒนาประเทศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของทหารไว้โดยกำหนดให้รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิ และผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพกำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย^๒ สถาบันทหารจึงถือว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่รัฐธรรมนูญต้องระบุนำที่เอาไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

ปัจจุบันหน่วยงานทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานความมั่นคงของประเทศ และมีกำลังพลในกองทัพเป็นจำนวนมาก โดยอาศัยการปกครองแบบการบังคับบัญชาซึ่งเป็นไปตามลำดับชั้น โดยยึดถือลำดับตามชั้นยศ ตั้งแต่นายทหารชั้นยศพลเอกไปจนถึงพลทหารคนสุดท้าย รวมทั้งมีการควบคุมระเบียบวินัยที่เคร่งครัดเพื่อความสงบเรียบร้อยภายในองค์กร^๓ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “วินัยทหาร” คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนท่านให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด โดยตัวอย่างของการกระทำความผิดวินัยทหารที่จะต้องรับโทษทางทหารนั้น เช่น ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร เป็นต้น ซึ่งหากกระทำความผิดวินัยทหารต้องรับโทษทัณฑ์ตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ข้าราชการทหารพบว่าการกระทำของผู้บังคับบัญชาปฏิบัติต่อตนอย่างไม่ยุติธรรมใช้อำนาจที่ผิดกฎหมาย หรือผิดแบบธรรมเนียมทหารนั้น ทำให้ตนไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ได้รับประโยชน์ หรือสิทธิที่ควรจะได้จากราชการ ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือเป็นการใช้ดุลพินิจของผู้บังคับบัญชา เช่น กรณีผู้บังคับบัญชาลงทัณฑ์นอกเหนือไปจากทัณฑ์ ๕ สถานที่กำหนดไว้ คือ ภาคทัณฑ์ ทัณฑ์กรรม กัก กักขัง จำขัง ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ได้โดยชอบ ผู้ศึกษาจึงศึกษาว่า การร้องทุกข์ ตามพระราชบัญญัติวินัยทหาร พ.ศ. ๒๔๗๖ ความเป็นธรรมและเหมาะสมกับข้าราชการทหาร ตามหลักประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

^๑ ตุลาการศาลทหาร

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๒

^๓ อธิษฐาน ดันอารีย์ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ หลักสูตตรนิตินิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ.๒๕๖๑ หน้า ๑

เนื้อหา

๑. หลักประชาธิปไตย

๑.๑ ความหมาย

คำว่า democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า demokratia ซึ่งหมายถึง "การปกครองโดยประชาชน" (popular government) อันเป็นคำประสมระหว่างคำว่า "ดีมอส" (demos) หมายถึง ประชาชน และ "คราทอส" (kratos) หมายถึง การปกครอง หรือ พละกำลัง ส่วนในภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า "ประชา" ซึ่งหมายถึง "ปวงชน" และ "อธิปไตย" ซึ่งหมายถึง "ความเป็นใหญ่" เมื่อรวมกันจึงหมายถึง "ความเป็นใหญ่ของปวงชน" ส่วนพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า "แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่" อดิตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น มีคำกล่าวหาว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

๑.๒ หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

๑.๒.๑ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty)

ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง การปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ อีก ทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่า เป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคม ปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทางตรงได้ ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการ เลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ^๔

ลักษณะของอำนาจอธิปไตย

เดซชาติ วงศ์โกมลเชษฐ ไตกลาวถึงลักษณะสำคัญของอำนาจอธิปไตยไว้ดังนี้

ประการแรก ความเด็ดขาด (Absoluteness) กล่าวคือ ไม่มีอำนาจออื่นใดภายในรัฐที่เหนือกว่า และจะไม่มีอำนาจออื่นที่มากำกัอำนาจอในการออกกฎหมายของรัฐ

ประการที่สอง การทั่วไป (Universality) อำนาจอธิปไตยของรัฐมีอยู่เหนือทุกคน และทุกคนที่อยู่ในรัฐ มีข้อยกเว้นเพียงแต่เวลา เมื่อมีผู้แทนของตารัฐมาประจำในประเทศ ผู้แทนตารัฐจะไม่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติระหว่างประเทศมานาน

^๔ ดร.ธัญชัช วิภักดิ์ภูมิประเทศ ,๒๕๔๖,รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย ,หน้า ๖ - ๑๐.

ประการที่สาม ความถาวร (Permanence) อำนาจอธิปไตยของรัฐยังคงมีอยู่ตราบเทาที่รัฐยังคงดำรงอยู่ ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในนามของรัฐอาจจะเปลี่ยนแปลงหรืออาจมีการปฏิรูปการปกครองเปลี่ยนระบบของรัฐบาลได้ แต่อำนาจอธิปไตยมิได้สูญหายไปจากรัฐ

ประการที่สี่ การแบ่งแยกมิได้ (Indivisibility) หมายความว่า ในรัฐ ๆ หนึ่ง จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น หากมีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยก็ย่อมเป็นการทำลาย อำนาจอธิปไตย แต่ในที่นี้การแบ่งแยกดังกล่าวมิได้หมายถึง การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยให้องค์กรต่าง ๆ เป็นผู้ใช้ อำนาจ^๔

๑.๒.๒ หลักสิทธิ และ เสรีภาพ (Liberty) หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ คำว่า “สิทธิ” (Right) หมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น สิ่งใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิ หมายความว่า เป็นกรณีของรัฐให้สิทธินั้นแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามหรือต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น^๕

คำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการตามที่ต้องการสิ่งใดที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นเสรีภาพ หมายความว่า เป็นกรณีที่ประชาชนมีเสรีภาพตามที่กำหนดนั้น โดยรัฐไม่มีหน้าที่โดยเฉพาที่จะต้องจัดหาสิ่งที่เป็นเสรีภาพให้ แต่รัฐมีหน้าที่ทั่วไปที่จะงดเว้นการกระทำใดที่จะขัดขวางการมีเสรีภาพนั้น ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพจึงมีความแตกต่างกันตรงที่

“สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้ บุคคลจึงจะมีสิทธิเช่นนั้นได้ แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองหรือคุ้มครองประชาชนก็จะมีสิทธิเช่นนั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นภาวะโดยอิสระของมนุษย์ แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองไว้บุคคลก็ยังคงมีเสรีภาพนั้น

ส่วนเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถของคนที่กระทำการหรืองดเว้น กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ

โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายหรือละเมิดบุคคลอื่น ดังนี้

๑) เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of Thought and Expression) ทั้งที่จะต้องควบคู่ไปกับการยอมรับฟังความคิดและการแสดงออกของบุคคลอื่น แม้ว่าความคิดและการแสดงออกนั้นจะแตกต่างไปจากสิ่งที่ตนเองยึดถือ

^๔ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ. หลักรัฐศาสตร์.(กรุงเทพฯ: มปป,๒๕๐๘) . หน้า๑๐๐.(ออนไลน์). ค้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๔ จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำนาจอธิปไตย,๒๕๖๐>.

^๕ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักพิมพ์วิญญูชน : กรุงเทพฯ, ๒๕๔๓.)

๒) เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of Voting) คือ การที่บุคคลสามารถไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรี โดยมิได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และ บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน

๓) เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) จะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น

๔) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) บุคคลมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาที่ตนชอบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๕) เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยอยู่บนพื้นฐานของการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๖) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม (Freedom of and Association) เพราะการชุมนุมหรือการรวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทอันเป็นจุดยืนของตนเองนั้นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๗) เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ (Personal Freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี

๑.๒.๓ หลักความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยหมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน พื้นฐานในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชน อันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยหลักความเสมอภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ ด้าน หลัก ๆ ดังนี้

๑) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๒) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายถึง การที่คนทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกันแต่หมายถึง สภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ โดยจะต้อง

๒.๑) มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก เช่น การเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า เป็นต้น

๒.๒) บุคคลควรมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอสมควร คือ มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การให้สิทธิคนยากจนรับการรักษาพยาบาลฟรีและสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น

๓) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมที่ไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้โดยปราศจากการ

แบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ บนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

๔) ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและ กระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค

๕) ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ก่อความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๒. วินัยทหาร

๒.๑ ความเป็นมาของกฎหมายวินัยทหาร

ที่มาของกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารการปกครองของไทยในสมัยโบราณนับตั้งแต่กรุงสุโขทัย ยึดถือนโยบายการป้องกันประเทศเป็นหลัก ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหาร การปกครองทั่วไปใช้วิธีปกครองอย่างทหาร ดังนั้นวินัยกับทหารจึงเป็นสิ่งที่คู่กันมาตลอดมา แต่ระเบียบกฎหมายหรือข้อบังคับต่างๆ ยังมีได้ตราขึ้นเป็นกฎหมาย ยังกงยึดถือประเพณี หรือแบบธรรมเนียมที่ทหารต้องประพฤติปฏิบัติตามครั้นในสมัยต่อๆ มา แม้การศึกษาสงครามจะห่างไกล ทำให้การปกครองอย่างทหารผ่อนคลายเป็นไป ดังนั้นการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาสงครามก็ได้เริ่มบัญญัติไว้ เช่น พระอัยการอาญาหลวง ที่บัญญัติในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีอยู่ทอง พ.ศ. ๑๘๙๕ และพระอัยการกบฏศึกพบว่าผูกพันกันเป็นอย่างมาก ซึ่งจะมีกฎหมายหลายฉบับที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหาร และเรียกผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองควบคุมดูแล และสั่งการนั้นว่า "ผู้ใต้บังคับบัญชา" เป็นต้น ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตราพระราชบัญญัติและประกาศต่างๆ เล่ม ๓ ออกใช้บังคับ ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้มีประกาศพระราชกำหนดกฎหมายทหาร โดยพระยาบุรุษรัตนพิลลภจางวาง ผู้กำกับทหารบกทุกหมู่ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันอังคาร เดือน ๗ ขึ้นหนึ่งค่ำ จ.ศ. ๑๒๒๕ (พ.ศ. ๒๔๐๖) สำหรับใช้บังคับแก่ทหารที่มียศต่างๆ ตั้งแต่ ครุ นายแถว และทหารเลว รวม ๑๓ ข้อ เพื่อยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการลา การเตรียมตัวเมื่อถึงเวลาฝึกหัด การระวางรักษาดูแลเครื่องแต่งกาย การจัดยามประจำหน้าที่ การลงโทษทหารที่เกียจคร้านการฝึก การลงโทษทหารที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา การลงโทษทหารที่นิินทาว่าผู้บังคับบัญชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง แบบธรรมเนียมในการแสดงความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาและผู้ใหญ่ ดังนั้น จึงนับได้ว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารและแบบธรรมเนียมต่างๆ สำหรับให้ทหารผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ยึดถือปฏิบัติกันสมัยนั้น^๗

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตรากฎหมายว่าด้วย วินัยทหารขึ้น ๒ ฉบับ คือกฎว่าด้วยอำนาจลงอาญาทหารเรือ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๕ สำหรับใช้บังคับทหารเรือ และกฎว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัย

^๗ ธีรชัย ต้นอารีย์, ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖, วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ๒๕๖๑, หน้า ๒๐ - ๒๑

ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๕๘ สำหรับใช้บังคับทหารบก จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวไม่เหมาะสมแก่กาลสมัยและยังไม่มี ความชัดเจนพอ กล่าวคือไม่มีบทนิยามศัพท์ให้แน่ชัดว่า วินัยทหาร คืออะไร อีกทั้งเมื่อได้ให้อำนาจแก่ผู้บังคับบัญชาแล้ว ก็สมควรมีหนทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถร้องทุกข์ได้ ในกรณีที่ถูกรับผู้บังคับบัญชาผิดโดยยอติธรรมนั้นได้ด้วย ดังนั้น เสนาบดีกระทรวงกลาโหมและ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือในขณะนั้น จึงได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาตออกกฎหมายใหม่ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตรา กฎว่าด้วยยุทธวินัย และการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัย ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ ขึ้นใช้บังคับและให้ยกเลิก กฎหมายเดิมทั้งสองฉบับนั้นเสีย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ ขึ้นโดย คำแนะนำ และความยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากขณะนั้นทั้งทหารบกและทหารเรือ ยังรวม เป็นกระทรวงเดียวกันอยู่ จึงสมควรให้กฎหมายฉบับเดียวกันบังคับแก่ทหารทั้งหมด พร้อมกับให้ยกเลิก กฎว่าด้วยยุทธวินัย และการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัย และยกเลิกกฎหมายเสนาบดีว่าด้วยอำนาจ ลงอาญาทหารเรือ โดยให้พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๔๗๖ ตลอดจนถึงปัจจุบันนี้

๒.๒ กฎหมายวินัยทหาร

แบบแผนข้อบังคับตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง การอยู่ในระเบียบสำหรับกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า "วินัยทหาร" อย่างกว้างว่า วินัยทหาร (Military Discipline) คือ การที่ทหารต้องประพฤติธรรมนิยมของทหาร^๔ และทางฝ่ายทหาร ถือว่าวินัยทหารเป็นหลักสำคัญที่สุดสำหรับทหาร ทหารต้องรักษาโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ทหารผู้ใดฝ่าฝืน ก็ให้ถือว่าทหารผู้นั้นกระทำความผิดวินัยทหาร คำว่า "แบบธรรมเนียมของทหาร ได้แก่ บรรดา กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ คำชี้แจง ประกาศ แจ้งความ แกลงการณ์ ข่าว และสรรพหนังสือต่างๆ ที่ผู้บังคับบัญชาได้ออก หรือได้วางไว้เป็นหลักฐานให้ทหารถือปฏิบัติซึ่งต้องรวมทั้งขนบธรรมเนียมและ ประเพณีอันดีของทหารทั้งที่เป็นและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ส่วนใหญ่แล้วแบบธรรมเนียมของทหาร จะออกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นเครื่องเตือนตาเตือนใจ ทั้งอ้างอิงนำสืบการฝ่าฝืนได้ง่าย เช่น ประกาศ แจ้งความ แกลงการณ์ และข่าว เป็นต้น ผลของการที่ทหารฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของ ทหารแล้ว ย่อมถือว่าทหารผู้นั้นกระทำความผิดวินัยทหาร และอาจมีความผิดอาญาอีกด้วย ในบางกรณี การที่ ทหารกระทำความผิดอาญาใดๆ อันเป็นความผิดตามกฎหมายเฉพาะเรื่องแล้ว ก็อนุโลมให้ถือว่าเป็น การปฏิบัติฝ่าฝืน "กฎ" ตามแบบธรรมเนียมของทหารไปด้วยในตัว และถือเป็นการกระทำความผิดวินัยเจือปน ไปด้วยเสมอ โปรดสังเกตแบบธรรมเนียมของทหารซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และกำหนดผลของการฝ่าฝืนแบบธรรมเนียมดังกล่าวไว้ด้วยเสมอ กล่าวคือ

(๑) กฎ (Rule) ในที่นี้หมายความรวมถึงกฎหมาย อาจเป็นประมวลกฎหมายอาญาทหาร หรือ กฎหมายอื่นใดที่บัญญัติความผิดทางอาญา หากทหารฝ่าฝืนแล้วย่อมเป็นความผิดอาญา และมักผิดวินัย ทหารไปด้วยในตัว

^๔มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

(๒) ข้อบังคับ (Regulation) กรณีเป็นข้อบังคับของกระทรวงกลาโหม หรือข้อบังคับทหาร หากทหารฝ่าฝืนแล้ว ย่อมเป็นความผิดอาญาถึงวินัย แต่ถ้าเป็นข้อบังคับของแต่ละกองทัพหรือแต่ละหน่วย เช่น ข้อบังคับทหารบกทหารเรือ และข้อบังคับทหารอากาศ หากทหารฝ่าฝืนแล้ว ก็คงเป็นเพียงวินัยทหาร เท่านั้น

(๓) ระเบียบ (Rules of Procedure) ไม่ว่าจะเป็ระเบียบของหน่วยงานใด หากทหารฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบแล้ว ย่อมเป็นเพียงการกระทำผิดวินัยทหาร

(๔) คำสั่ง (Order) ไม่ว่าจะเป็คำสั่งของผู้บังคับบัญชาระดับใด หากผู้ใต้บังคับบัญชาขัดขืน หรือ ละเลยไม่ปฏิบัติตามแล้ว ย่อมเป็นความผิดอาญาถึงวินัย

(๕) คำชี้แจง (Proclamation) , ประกาศ (Notification), แจ้งความ (Notice), แกลงการณ์ (Argument) และ ข่าว (Information) ไม่ว่าจะออกโดยหน่วยงานใด เพื่อมีผลบังคับโดยทั่วไปหรือเฉพาะ หน่วยก็ดี หากทหารในสังกัดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแล้ว กรณีย่อมถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัยทหาร ทั้งสิ้น

ตัวอย่างการกระทำผิดวินัยทหารทั้งสิ้น^๙

- (๑) ตื้อ ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
- (๒) ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
- (๓) ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
- (๔) ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร
- (๕) เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ
- (๖) กล่าวคำเท็จ
- (๗) ใช้กริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
- (๘) ไม่ตักเตือน สั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ
- (๙) เสพเครื่องดองของเมาจนถึงเสียกริยา

ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่จัดการระวังรักษาวินัยทหารที่ตนได้เป็นผู้บังคับบัญชาอยู่นั้นโดยกวัดขัน ถ้าหากว่าในการรักษาวินัยทหารนั้น จำเป็นต้องใช้อาวุธเพื่อทำการปราบปรามทหารผู้ก่อการกำเริบก็ดี หรือเพื่อบังคับทหารผู้ละทิ้งหน้าที่ให้กลับทำหน้าที่ของตนก็ดี ผู้บังคับบัญชาและผู้ช่วยเหลือในการนั้น จะไม่ต้องรับโทษในการที่ตนได้กระทำไปโดยความจำเป็นนั้นเลย แต่เมื่อมีเหตุดังกล่าวนี้ ผู้บังคับบัญชา จักต้องรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนและรายงานตามลำดับชั้น จนถึงรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหมโดยเร็ว^{๑๐} ทหารผู้ใดกระทำผิดวินัยทหาร จักต้องรับทัณฑ์ตามวิธีที่ปรากฏในกฎหมายว่า ด้วยวินัยทหารและอาจต้องถูกปลดจากประจำการหรือถูกถอดจากยศทหาร^{๑๑} อนึ่ง ทัณฑ์ที่จะลงแก่ทหาร ผู้กระทำผิดต่อวินัยทหารดังกล่าวนี้ ให้มีกำหนดเป็น ๕ สถาน^{๑๒} คือ

^๙ มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๐} มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๑} มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๒} มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

(๑) ภาคทัณฑ์ คือ ผู้กระทำความผิดมีความผิดอันควรต้องรับทัณฑ์สถานหนึ่งสถานใด ดังกล่าวมาแล้ว แต่มีเหตุอันควรปรานี จึงเป็นแต่แสดงความผิดของผู้นั้นให้ปรากฏหรือให้ทำทัณฑ์บนไว้

(๒) ทัณฑ์กรรม คือ การให้กระทำการสุขา การโยธา ฯลฯ เพิ่มจากหน้าที่ประจำซึ่งตน จะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว หรือปรับให้อยู่เวรยาม นอกจากหน้าที่ประจำ

(๓) กัก คือ กักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งตามแต่จะกำหนดให้

(๔) ชัง คือ ชังในที่ควบคุมแต่เฉพาะคนเดียว หรือรวมกันหลายคน แล้วแต่จะได้มีคำสั่ง

(๕) จำขัง คือ ชังโดยส่งไปฝากให้อยู่ในความควบคุมของเรือนจำทหาร

นอกจากทัณฑ์ที่กล่าวไว้นี้ ห้ามมิให้คิดขึ้นใหม่หรือใช้วิธีลงทัณฑ์อย่างอื่นเป็นอันขาด^{๑๓}

สำหรับผู้มีอำนาจบังคับบัญชาซึ่งลงทัณฑ์แก่ผู้กระทำความผิดได้นั้น พ.ร.บ. ว่าด้วยวินัยทหาร มาตรา ๑๐ ได้กำหนดไว้ดังนี้ คือ

(๑) ผู้บังคับบัญชา หรือ

(๒) ผู้ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้บังคับบัญชาตามที่กระทรวงกลาโหม^{๑๔}

มาตรา ๑๓ ก่อนที่ผู้มีอำนาจลงทัณฑ์จะลงทัณฑ์ครั้งคราวใดก็ดี ให้พิจารณาให้ถ่วงถี่แน่นอนว่า ผู้ที่จะต้องรับทัณฑ์นั้นมีความผิดจริงแล้ว จึงสั่งลงทัณฑ์นั้น ต้องระวางอย่าให้เป็นการลงทัณฑ์ไปโดยโหจจริต หรือลงทัณฑ์แก่ผู้ที่ไม่มีความผิดโดยชัดเจนนั้นเป็นอันขาด เมื่อพิจารณาความผิดละเอียดแล้วต้องชี้แจงให้ผู้กระทำความผิดนั้นทราบว่าการทำผิดในข้อใด เพราะเหตุใด แล้วจึงลงทัณฑ์^{๑๕}

มาตรา ๒๑ ในการที่จะรักษาวินัยทหารให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ ย่อมเป็นการจำเป็นที่ผู้บังคับบัญชาก็ต้องมีอำนาจในการบังคับบัญชา หรือลงทัณฑ์อยู่เองเป็นธรรมดา แต่ผู้บังคับบัญชาบางคนอาจใช้อำนาจในทางที่ผิดยุติธรรม ซึ่งเป็นการสมควรที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีโอกาสร้องทุกข์ได้ในทางเป็นระเบียบไม่ก้าวกำย^{๑๖}

๓. หลักเกณฑ์การร้องทุกข์ของข้าราชการทหาร

การร้องทุกข์ ถ้าเป็นความหมายโดยทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อธิบายถึง “ คำร้องทุกข์ ” ว่าหมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และเป็นการกล่าวหาโดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

แต่ถ้าเป็นการร้องทุกข์ในทางทหาร พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. ๒๔๗๖ มาตรา ๒๒ อธิบายว่า หมายถึง การชี้แจงของทหารว่าผู้บังคับบัญชากระทำแก่ตนด้วยการอันไม่เป็นยุติธรรม หรือผิดกฎหมาย หรือแบบธรรมเนียมทหารว่าตนมิได้รับผลประโยชน์หรือสิทธิตามที่ควรจะได้รับในราชการนั้น

ดังนั้น การร้องทุกข์ของทหารจึงมีลักษณะเฉพาะมากกว่าการร้องทุกข์ของประชาชนทั่วไป ตามกฎหมายพลเรือน อีกทั้งมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขมากกว่า ดังที่จะกล่าวต่อไป

^{๑๓} มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๔} มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๕} มาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๖} มาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

ส่วนการร้องเรียนนั้น คือการชี้แจงในลักษณะคล้ายกับการร้องทุกข์ แต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข การร้องทุกข์ตามที่กฎหมายว่าด้วยวินัยทหารกำหนด เช่น ผู้ร้องทุกข์เป็นผู้อื่นที่มีไข้ผู้ได้รับความเดือดร้อน โดยตรง ซึ่งถ้าเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของพลเรือนก็จะถือว่าเป็น “คำกล่าวโทษ” ตามมาตรา ๒ (๘) มีไข้ “ คำร้องทุกข์ ” ตามมาตรา ๒ (๗) เช่นเดียวกับในทางกฎหมายทหาร ที่หากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด ก็จะไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์ แต่ยังสามารถถือเป็นการร้องเรียน ซึ่งผู้รับเรื่องร้องเรียน (ปกติก็จะเป็นผู้บังคับบัญชาทหารเช่นกัน) อาจนำไปพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหา ตามที่ได้รับร้องเรียนได้ เพียงแต่จะไม่มีสภาพบังคับให้ผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาเหมือนกับการร้องทุกข์ กล่าวคือ เป็นสิทธิของผู้บังคับบัญชาที่จะพิจารณาดำเนินการตามที่ได้รับร้องเรียนหรือไม่ก็ได้ หากไม่ดำเนินการก็ไม่ถือเป็นความผิด ต่างจากการร้องทุกข์ที่กระทำตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ถูกต้อง ถ้าผู้บังคับบัญชาที่รับการร้องทุกข์แล้วเพิกเฉย จะถือเป็นความผิด ดังที่กล่าวว่า การร้องทุกข์นั้นมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเฉพาะ ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ ซึ่งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการร้องทุกข์ สรุปได้ดังนี้

ประการแรก การร้องทุกข์เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของผู้บังคับบัญชาที่กระทำแกตนอย่างไม่ยุติธรรม ผิดกฎหมาย หรือไม่เป็นแบบธรรมเนียมทหาร ดังนั้น ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนโดยตรงเท่านั้นจึงจะมีสิทธิร้องทุกข์ห้ามมิให้มีการร้องทุกข์แทนผู้อื่น รวมถึงห้ามมิให้ลงชื่อรวมกันมาร้องทุกข์ เข้ามาร้องทุกข์พร้อมกันหลายคน และห้ามประชุมหารือเรื่องที่จะร้องทุกข์^{๑๗} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๓)

ประการที่สอง ช่วงเวลาที่จะร้องทุกข์ได้ คือ หลังจากเหตุที่ทำให้จะต้องร้องทุกข์ผ่านไปแล้ว ไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง และห้ามมิให้ร้องทุกข์ในเวลาเข้าแถว รวมพล หรือกำลังปฏิบัติหน้าที่ราชการ อย่างไม่อย่างหนึ่งอยู่^{๑๘} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๔) เหตุผลที่ห้ามร้องทุกข์ก่อนเวลาผ่านไป ยี่สิบสี่ชั่วโมง ก็เพื่อให้ผู้ร้องทุกข์ได้พิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน ไม่หุนหันพลันแล่นร้องทุกข์ด้วยอารมณ์ชั่ววูบที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ส่วนที่ห้ามมิให้ร้องทุกข์ในเวลาเข้าแถว รวมพล หรือปฏิบัติงาน ก็เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ให้เกิดความวุ่นวายหรือเสียหายที่ราชการ

ประการที่สาม การที่ผู้ร้องทุกข์จะร้องทุกข์เพราะถูกผู้บังคับบัญชาลงทัณฑ์ ถ้าผู้บังคับบัญชามีได้ลงทัณฑ์เกินกว่าขอบเขตอำนาจที่กำหนดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ ห้ามมิให้ร้องทุกข์ว่าผู้บังคับบัญชาลงทัณฑ์แรงเกินไป^{๑๙} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๕)

ประการที่สี่ การร้องทุกข์นั้นต้องร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้ที่กระทำให้ตนเดือดร้อน ถ้าไม่แน่ใจว่าเดือดร้อนเพราะใครทำ ก็ให้ร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาโดยตรงของตน เพื่อเสนอตามลำดับชั้น ไปจนถึงผู้ที่มีอำนาจสั่งการไต่สวนและแก้ไขความเดือดร้อนให้ได้^{๒๐} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๖)

^{๑๗} มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๘} มาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๑๙} มาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๐} มาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

ประการที่ห้า รูปแบบของการร้องทุกข์นั้น อาจร้องทุกข์ด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ ถ้าร้องทุกข์ด้วยวาจา ผู้รับการร้องทุกข์จะต้องจดข้อความสำคัญของเรื่องที่ร้องทุกข์นั้น แล้วให้ผู้ร้องทุกข์ลงลายมือชื่อเป็นหลักฐาน (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง) เช่นเดียวกับการร้องทุกข์เป็นหนังสือ ก็ต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์ด้วยเช่นกัน มิฉะนั้นผู้บังคับบัญชาไม่มีหน้าที่ต้องพิจารณาคำร้องทุกข์นั้น^{๒๑} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๗) สรุปก็คือ เงื่อนไขประการหนึ่งของการร้องทุกข์ก็คือผู้ร้องทุกข์ต้องแสดงตนด้วยการลงลายมือชื่อ มิใช่เพียงกล่าวโทษลอยๆ ในลักษณะบัตรสันทะห์หรือลักษณะเป็นการฟ้อง บ่นหรือโววาย ซึ่งถ้าทำเช่นนั้นก็คงไม่มีประโยชน์อันใด

ประการที่หก ถ้าร้องทุกข์ตามเงื่อนไขและขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อผ่านไปสัปดาห์แล้วเรื่องยังไม่ได้รับคำชี้แจงหรือการแก้ไขความเดือดร้อน ผู้ร้องทุกข์สามารถร้องทุกข์ใหม่ต่อผู้บังคับบัญชาลำดับที่สูงขึ้นไป เช่น ครึ่งก่อนร้องทุกข์ต่อผู้บังคับกองร้อยแล้วเรื่องยังไม่เรียบร้อย ผ่านไปสัปดาห์แล้วสามารถร้องทุกข์ใหม่ต่อผู้บังคับกองพันได้ โดยให้ชี้แจงในการร้องทุกข์ครั้งใหม่ด้วยว่า เคยร้องทุกข์ต่อใครมาแล้วตั้งแต่เมื่อไหร่^{๒๒} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๘) หรือหากร้องทุกข์ไปแล้วได้รับการชี้แจงจากผู้บังคับบัญชาที่รับเรื่องร้องทุกข์ไว้ แต่ผู้ร้องทุกข์ยังไม่หมดความสงสัย ก็สามารถร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปได้อีกเช่นกัน และก็ต้องชี้แจงเช่นเดียวกันว่าได้ร้องทุกข์เรื่องเดียวกันนั้นต่อใคร และได้รับการชี้แจงมาแล้วอย่างไร^{๒๓} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๓๐) ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บังคับบัญชาลำดับสูงขึ้นไปพิจารณาการดำเนินการในครั้งก่อนๆ ถูกต้องชอบธรรมเพียงใด

ประการที่เจ็ด เป็นบทบังคับสำหรับผู้บังคับบัญชาที่รับเรื่องร้องทุกข์ ให้ต้องรีบไต่สวนและจัดการแก้ไขความเดือดร้อนของผู้ร้องทุกข์ หรือชี้แจงให้ผู้ร้องทุกข์เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น ห้ามมิให้เพิกเฉย มิฉะนั้นจะถือเป็นความผิดวินัยทหาร^{๒๔} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๒๙)

เช่นเดียวกับผู้ร้องทุกข์ หากร้องทุกข์ด้วยข้อความที่เป็นเท็จ หรือร้องทุกข์ผิดระเบียบที่กล่าวมาก็ถือเป็นความผิดวินัยทหารด้วยเหมือนกัน^{๒๕} (พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหารฯ มาตรา ๓๑)

จะเห็นได้ว่าแม้กฎหมายวินัยทหารจะเปิดช่องทางให้ทหารผู้น้อยมีโอกาสร้องทุกข์เพื่อให้มีการแก้ไขบรรเทาความเดือดร้อนได้ก็ตาม แต่การจะร้องทุกข์ในแต่ละครั้งก็ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข การร้องทุกข์สามารถใช้ได้ทั้งในกรณีได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินการทั้งด้านวินัยและมาตรการด้านปกครอง เช่น กรณีกำลังพลถูกผู้บังคับบัญชาพิจารณาปลดออกจากประจำการ หรือถอดยศทหาร ซึ่งส่งผลให้ไม่มีสภาพความเป็นทหารแล้วก็ตาม แต่กำลังพลผู้นั้นก็ยังสามารถใช้กระบวนการร้องทุกข์ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดที่ว่า การร้องทุกข์เป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมในการดุลพินิจของผู้บังคับบัญชา

^{๒๑} มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๒} มาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๓} มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๔} มาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

^{๒๕} มาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

บทสรุป

การปกครองบังคับบัญชาทหาร จำเป็นต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่เข้มงวดยิ่งกว่าพลเรือน เพราะหากทหารไร้ซึ่งระเบียบวินัยก็อาจนำอาวุธร้ายแรงดังกล่าวมาสร้างความวุ่นวายในสังคมให้เป็นที่เดือนร้อนแก่ประชาชนได้ ดังนั้นระบบการบังคับบัญชาและวินัยของทหาร จึงต้องเข้มงวดและเด็ดขาด ความผิดวินัยบางอย่างของพลเรือนอาจเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ทางทหารถือเป็นเรื่องร้ายแรงต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกับความผิดทางอาญาของบ้านเมืองทั่วไป เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง เช่นการขัดคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หรือการหนีราชการ เป็นต้น จึงจำเป็นที่จะต้องมิวินัยทหารให้อำนาจผู้บังคับบัญชาลงโทษทหารที่กระทำผิดวินัยได้ แต่ถึงแม้จะมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดเพียงใดก็ตาม ในการปกครองบังคับบัญชาทหารก็ได้ให้อำนาจผู้บังคับบัญชาทหารที่จะสั่งลงโทษ ลงทัณฑ์ทหารได้ตามอำเภอใจแต่อย่างใด แต่จะมีกรอบ และหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยวินัยทหารเป็นหลักในการปกครองบังคับบัญชาทหาร ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ หมายความว่าด้วยวินัยทหารนี้ มีระบบการควบคุม กำกับ ตรวจสอบ และถ่วงดุล นอกจากทัณฑ์ ๕ สถานที่กำหนดไว้ ห้ามมิให้คิดทัณฑ์ขึ้นใหม่ หรือใช้วิธีลงทัณฑ์อย่างอื่นเป็นอันขาด ซึ่งก่อนที่ผู้มีอำนาจลงทัณฑ์จะลงทัณฑ์ครั้งคราวใดก็ดี ให้พิจารณาให้ถ้วนถี่แน่นอนว่า ผู้ที่จะต้องรับทัณฑ์นั้น มีความผิดจริงแล้วจึงสั่งลงทัณฑ์นั้น ต้องระวางอย่าให้เป็นการลงทัณฑ์ไปโดยโหดจริต หรือลงทัณฑ์แก่ผู้ที่ไม่มีความผิดโดยชัดเจนนั้นเป็นอันขาด

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะกำหนดให้ทหารจะต้องรับทัณฑ์เมื่อกระทำผิดวินัยทหาร แต่ก็ให้โอกาสผู้นั้นในการร้องทุกข์อันเป็นสิทธิที่ทหารอันเป็นประชาชนผู้หนึ่งควรมี รวมทั้งป้องกันการที่ผู้บังคับบัญชาบางคนอาจจะใช้อำนาจในทางที่ผิดยุติธรรม ซึ่งเป็นการสมควรที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีโอกาสร้องทุกข์ได้ในทางเป็นระเบียบไม่ก้าวก่าย ดังนั้นผู้บังคับบัญชาได้รับเรื่องร้องทุกข์เมื่อใด ต้องรีบไต่สวนและจัดการ แก้ไขความเดือดร้อน หรือชี้แจงให้ผู้ยื่นใบร้องทุกข์เข้าใจ จะเพิกเฉยเสียไม่ได้เป็นอันขาด ผู้ใดเพิกเฉยนับว่ากระทำผิดต่อวินัยทหาร และยังกำหนดให้ผู้ร้องทุกข์สามารถร้องทุกข์ใหม่ต่อผู้บังคับบัญชาลำดับที่สูงขึ้นไปได้ หากยังไม่ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร แต่ต้องอยู่ภายใต้การกระทำโดยสุจริตไม่กล่าวความเท็จ จากที่กล่าวมานั้นจึงจะเห็นได้ว่าแม้การปกครองบังคับบัญชาทหารจะเข้มงวด และต้องมีระเบียบวินัยมากกว่าพลเรือน มีการลงโทษลงทัณฑ์ที่อาจจะจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการ แต่กฎหมายย่อมต้องให้เสรีภาพและความเท่าเทียมแก่ปวงชนทุกคน จึงต้องกำหนดให้ผู้ที่จะถูกลงทัณฑ์ตามพระราชบัญญัติวินัยทหารฯ นี้มีสิทธิในการร้องทุกข์อันเป็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ อันสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

ดร.ธัญรัช วิภักดิ์ภูมิประเทศ ,๒๕๔๖,รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย
ของนักศึกษา มหาวิทยาลัย ชุรกิจบัณฑิตย

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักพิมพ์วิญญูชน : กรุงเทพฯ, ๒๕๔๓.)

ธีรชัญญ์ ต้นอารีย์,ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖,วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยชุรกิจบัณฑิตย ๒๕๖๑

กฎหมาย

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ.๒๔๗๖

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สารสนเทศ

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ. หลักรัฐศาสตร์.(กรุงเทพฯ: มปป,๒๕๐๘) . หน้า๑๐๐.(ออนไลน์). ค้นเมื่อวันที่ ๑
กรกฎาคม ๒๕๖๔ จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำนาจอธิปไตย,๒๕๖๐>.

ร้อยตรี สุริยัณ พุทธหอม, การร้องทุกข์ กับ การร้องเรียน (ในทางทหาร) ค้นเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔
จาก <https://sja๑๕๑.blogspot.com/๒๐๑๕/๑๐/blog-post.html>